

بررسی قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد اصفهان

دکتر فرزانه واصفیان^۱

تاریخ دریافت: 93/12/02

تاریخ پذیرش: 94/03/18

چکیده:

هدف کلی این پژوهش بررسی قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان اصفهان بود. در این پژوهش پنج قابلیت استقلال طلبی، ریسک پذیری، توفیق طلبی، خلاقیت و کنترل درونی مورد بررسی قرار گرفتند. پژوهش از نوع کاربردی بوده و از روش توصیفی پیمایشی استفاده شده است. ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه استاندارد 55 سؤالی است متشکل از پرسشنامه‌های خلاقیت تورنس، توفیق طلبی هرمنس، کنترل درونی راتر و استقلال طلبی و ریسک پذیری هیسریچ و پیترز می‌باشد. پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرانباخ محاسبه گردید. بیشترین ضریب آلفا مربوط به خلاقیت با 0/92 و کمترین مقدار مربوط به استقلال طلبی با 0/87 می‌باشد. روایی محتوایی با نظر پنج نفر از متخصصین و همبستگی هر متغیر با یک سؤال کلی مربوط به آن متغیر محاسبه گردید. نمونه آماری مشتمل بر 300 نفر از دانشجویان بر حسب درجه دانشگاه از طریق نمونه گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم انتخاب شدند. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان داد قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان بالاتر از حد میانگین است و در متغیرهای توفیق طلبی و خلاقیت بیش از 85 درصد دانشجویان نمره بالای معیار کسب کرده‌اند.

کلید واژه‌ها: قابلیت‌های کارآفرینی، دانشجو، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان.

¹ استادیار رشته علوم تربیتی گرایش برنامه‌ریزی درسی دانشگاه آزاد اسلامی farzaneh_vasefian@yahoo.com

مقدمه

کارآفرینی موضوعی است که در اواخر قرن بیستم مورد توجه محافل آموزشی کشورهای جهان قرار گرفته است. اما مهم این است که اکنون در عرصه جهانی افراد خلاق و مبتکر به عنوان کارآفرینان منشاء تحولات بزرگی در زمینه صنعتی، تربیتی و خدماتی شده اند. همچنین، چرخه‌های توسعه اقتصادی همواره با توسعه کارآفرینی به حرکت در می‌آید، به عبارت بهتر، کارآفرینی موتور رشد و توسعه است و آنچه ما را بر آن داشت تا دست به مطالعه چنین موضوعی ببریم ارزش بالایی است که احساس می‌شود کارآفرینی و پرورش ایده‌های خلاق یافته است.

با توجه به اینکه پدیده کارآفرینی موقعیتی است و فرد کارآفرین انسانی نوآور است و با ذهنیت مثبتی که دارد، فرصت‌های سودآور و کشف نشده را تشخیص می‌دهد و می‌کوشد تا ترکیب‌های جدیدی از منابع نادر را ارائه کند، با پذیرش خطرهای ناشی از ابتکارات خویش، با تلاش‌هایی که انجام می‌دهد خود و جامعه اش را بهره مند می‌سازد یا آنگونه که [1] تیمونز (1990) معتقد است که کارآفرینی ایجاد یک چیز ارزشمند از هیچ می‌باشد و کارآفرین کسی است که دارای قدرت درک بالا و توانایی پیدا کردن خلاء و فرصت‌ها را دارد و قادر است از طریق پرورش ایده و تبدیل فکر خود به یک محصول جدید اقدام به ارزش آفرینی از هیچ نماید.

در این میان آنچه قابل ذکر است این است که منظور از ارزش صرفاً ارزش اقتصادی نبوده بلکه ارزش سیاسی، اجتماعی، تربیتی و حتی فرهنگی را می‌تواند شامل شود. با توجه به آنچه گفته شد بنظر می‌رسد مهمترین مؤسساتی که بتواند این ارزش آفرینی را در افراد پرورش دهد دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی هستند. از اینرو در دنیای سریع و رقابتی امروز توجه به کارآفرینی و ویژگی‌های کارآفرینان یکی از دغدغه‌های مهم نهادها و مراکز مختلف و بالاخص دانشگاه‌ها در سراسر دنیا است

مطالعاتی که در زمینه ارتباط بین ویژگی‌های فردی و رشد و توسعه اقتصادی صورت گرفته است، نشان می‌دهند که پیشرفت به یک گروه و مذهب خاصی اختصاص ندارد و با رشد و توسعه برخی از ویژگی‌ها در افراد می‌توان رشد اقتصادی را در جوامع مختلف فراهم کرد (مک کلند،

¹ . Timmons

(1961). [2] مک کلند¹ (1961) ویژگی‌های افراد کارآفرین را شامل توفیق طلبی، ریسک پذیری، کنترل درونی، خلاقیت و استقلال طلبی می‌داند. [3] دراکر² (1963) به نقل از دهقانی و همکاران (2014) ویژگی‌هایی را برای افراد کارآفرین پیشنهاد نموده‌اند، که اهم آنها عبارتند از: توفیق طلبی، تمایل به مخاطره پذیری، استقلال طلبی، مرکز کنترل درونی و خلاقیت.

بر اساس تحقیقات انجام شده پرورش ویژگی‌های ذکر شده در افراد باعث تقویت قابلیت‌های کارآفرینی آنان می‌شود. برخی تحقیقات نشان می‌دهند که در افراد قابلیت‌هایی وجود دارد که پرورش این قابلیت‌ها موجب کارآفرینی آنان می‌شود. از مهم‌ترین این ویژگی‌ها خلاقیت، توفیق طلبی، ریسک‌پذیری، کنترل درونی و استقلال طلبی است.

در بیشتر کشورهای رو به رشد و از جمله ایران، شرایط اقتصادی، صنعتی، اجتماعی و فرهنگی به گونه‌ای است که حل مشکلات و تنگناها، الگوها و راه‌حل‌های جدید و متفاوتی را طلب می‌کند. پدیده بیکاری فراتر از کشورهای در حال توسعه، مشکل شماره یک اکثر کشورهای صنعتی نیز شده است. ترکیب جمعیتی جوان، ضرورت ایجاد فرصت‌های شغلی و نیز نوسانات قیمت نفت، سه عامل عمده‌ای هستند که در ایران موجب می‌شوند سیاستگذاران و تصمیم‌گیران کلان کشور به منبع درآمد دیگری به جز منبع آسان نفت بپردازند و بی‌شک آن منبع جز ابتکار، خلاقیت و نوآوری سرچشمه دیگری نمی‌تواند داشته باشد.

از آنجا که 40٪ از ترکیب جمعیت کشور را جوانان به خود اختصاص داده‌اند، بنابراین افزایش عرضه نیروی کار، رشد بیکاری و مشکلات اقتصادی، پرداختن به کارآفرینی را بیش از پیش ضروری ساخته است [4] (فیض بخش، 1379).

دانشگاه به عنوان یک نهاد اجتماعی باید آماده باشد که به ارزیابی و تحلیل منطقی وضع موجود جامعه بپردازد و هدف‌هایی را برای حرکت منسجم آینده کشور ترسیم نماید و در واقع جامعه دانشگاهی به عنوان آگاه‌ترین قشر جامعه باید قادر باشد نقشه‌ای برای توسعه جامعه طراحی کند. علی‌رغم اینکه در کشورهای پیشرفته دنیا از اواخر دهه 1970 به بعد موضوع کارآفرینی مورد توجه

¹ . McClelland

² . Drucker

قرار گرفته است و بسیاری از کشورهای در حال توسعه نیز از اواخر دهه 1980 این موضوع را مورد توجه قرار داده‌اند، در کشور ما تا شروع برنامه سوم توسعه توجه چندانی به کارآفرینی نشده بود. حتی در محافل علمی و دانشگاهی نیز بجز موارد بسیار نادر فعالیتی در این زمینه صورت نگرفته نبود.

علیرغم تحقیقات و اقداماتی (از جمله تأسیس مراکز کارآفرینی) که در خصوص کارآفرینی بالاخص در دانشگاه‌ها صورت گرفته چند سالی بیشتر نمی گذرد و با توجه به اسناد و مدارک علمی موجود به نظر می‌رسد تحقیقاتی که در زمینه کارآفرینی در کشور صورت گرفته است چندان قابل توجه نیست و این علم هنوز در دوره طفولیت بسر می‌برد و پر واضح است که انجام پژوهش‌هایی در این زمینه کاملاً ضرورت دارد.

نظر به اینکه یکی از اهداف تعلیم و تربیت، تربیت انسان‌های مستقل، متکی به نفس و خلاق می‌باشد و با توجه به اینکه محققین از ارکان اصلی نظام تعلیم و تربیت بشمار می‌روند و تحقق اهداف تعلیم و تربیت از دغدغه‌های شغلی و فکری آنان محسوب می‌شود لذا تحقیق حاضر در نظر دارند به بررسی قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی استان اصفهان بپردازد.

اهداف

هدف کلی این پژوهش تعیین میزان قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد استان اصفهان بود که در قالب چهار هدف به تعیین میزان قابلیت‌های (استقلال طلبی، ریسک پذیری، کنترل درونی، توفیق طلبی و خلاقیت) دانشجویان دانشگاه‌های آزاد استان اصفهان و تعیین تفاوت میزان این قابلیت‌ها با توجه به فاکتورهای دانشگاه، سال و مقطع تحصیلی پرداخته شد.

روش

پژوهش حاضر از نوع "کاربردی" است. با توجه به ماهیت موضوع و هدف‌های پژوهش از روش تحقیق "توصیفی-پیمایشی" استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی استان اصفهان بالغ بر 92246 نفر می‌باشند. برای برآورد واریانس جامعه و تعیین حجم نمونه ابتدا یک گروه 30 نفری از پاسخگویان به صورت تصادفی انتخاب شده و از طریق توزیع پرسشنامه در بین آنها واریانس محاسبه شد. بر اساس واریانس و فرمول حجم نمونه [5] (سرمدو

بزرگان، 115، 1374) حجم نمونه 300 نفر برآورد شد. از آن جایی که یکی از اهداف پژوهش مقایسه دانشجویان دانشگاه‌های مختلف با یکدیگر بودند از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای استفاده شد

مزیت بزرگ نمونه‌گیری طبقه‌ای آن است که حضور گروه‌های تعریف شده جامعه آماری را در نمونه تضمین می‌کند. مزیت دیگر آن افزایش میزان معرف بودن نمونه است [6] (رضویه و دیگران، 1380).

4- ابزار تحقیق

انجام هر پژوهشی مستلزم کاربرد ابزار یا ابزارهای مناسب جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز آن پژوهش است [7] (بست، 1381). ابزار گردآوری داده‌ها در پژوهش حاضر پرسشنامه است. پرسشنامه مجموعه‌ای از سؤالات است که پاسخ‌دهنده با ملاحظه آن‌ها پاسخ لازم را ارائه می‌دهد [8] (سرمد و دیگران، 1384). با توجه به اهداف پژوهش، ابزار گردآوری داده‌های این پژوهش، پرسشنامه استاندارد 55 سؤالی است متشکل از پرسشنامه‌های خلاقیت تورنس، توفیق طلبی هرمنس، کنترل درونی راتر و استقلال طلبی و ریسک‌پذیری هیسریچ و پیترز می‌باشد که توسط [9] بدری و دیگران (1384) تهیه گردید.

برای بررسی روایی پرسشنامه از دو روش استفاده شده: الف) روایی محتوایی با نظر پنج نفر از متخصصین تعیین شد و ب) همبستگی هر متغیر با یک سؤال کلی مربوط به آن متغیر محاسبه گردید. نتایج در جدول (1) آمده است.

جدول (1) ضریب همبستگی سؤالات پرسشنامه و سؤالات کلی در مورد هر یک از قابلیت‌ها

متغیر	ضریب همبستگی	معنی داری
استقلال طلبی	0/25	0/000
ریسک‌پذیری	0/32	0/000
کنترل درونی	0/18	0/003
توفیق طلبی	0/19	0/002
خلاقیت	0/23	0/000

همانگونه که نتایج جدول (1) نشان می‌دهد همه همبستگی‌ها معنی‌دار است که به عنوان شاهی از روایی پرسشنامه تلقی می‌شود. برای سنجش پایایی پرسشنامه نیز از روش آلفای کرانباخ استفاده شد. نتایج این بررسی در جدول (2) آمده است.

جدول (2) پایایی پرسشنامه به روش آلفای کرانباخ

مؤلفه‌های پژوهش	ضریب آلفا	تعداد
استقلال طلبی	0/87	30
ریسک پذیری	0/9	30
کنترل درونی	0/88	30
توفیق طلبی	0/9	30
خلاقیت	0/92	30

نتایج جدول (2) نشان می‌دهد از بین مؤلفه‌های مورد پژوهش بیشترین ضریب آلفا مربوط به خلاقیت با 0/92 و کمترین مقدار مربوط به استقلال طلبی با 0/87 می‌باشد. تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش حاضر در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی و با استفاده از نرم افزار spss19 انجام شده است. در سطح آمار توصیفی با استفاده از مشخصه‌های آماری نظیر فراوانی، درصد، میانگین، واریانس و انحراف معیار به توصیف داده‌های پژوهش پرداخته شده است. در سطح آمار استنباطی متناسب با سؤالات تحقیق و همچنین داده‌ها از آزمون‌های بینومیمال، کروسکال-والیس و من ویتنی استفاده شده است.

یافته‌ها

میزان قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد استان اصفهان به چه میزان است؟ به منظور سنجش میزان قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد استان اصفهان پنج متغیر استقلال طلبی، ریسک‌پذیری، کنترل درونی، توفیق طلبی و خلاقیت دانشجویان در نظر گرفته شد. با توجه به داده‌های حاصل از اجرای آزمون کالموگروف-اسمیرنوف توزیع نرمال نبوده است لذا از آزمون‌های ناپارامتریک من ویتنی، آزمون کروسکال-والیس و بینومیمال استفاده شد. نتایج در جدول (3) آمده است. نمره معیار از طریق محاسبه نمره متوسط هر متغیر در پرسشنامه مربوطه بدست

آمده است. در جدول شماره (3) نسبت، تعداد و نمره معیار دانشجویان دانشگاه‌های آزاد استان اصفهان (بر اساس روش نمونه گیری؛ داران، نطنز، اردستان، میمه، مبارکه و خوراسگان) در متغیرهای مورد بررسی آمده است.

جدول (3) آزمون بینومینال مقایسه نمرات قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان

متغیر	نمره معیار	تعداد	درصد	p
استقلال طلبی	$\leq 3/5$	107	38	0/000
	$< 3/5$	178	62	
ریسک پذیری	≤ 4	207	73	0/000
	> 4	78	27	
کنترل درونی	≤ 7	124	44	0/03
	> 7	161	56	
توفیق طلبی	$\leq 15/5$	13	5	0/000
	$> 15/5$	272	95	
خلاقیت	≤ 21	36	13	0/000
	> 21	249	87	

بر اساس نتایج جدول (3): میانگین نمره قابلیت استقلال طلبی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد استان اصفهان 38 درصد در حد نمره معیار $3/5$ و 62 درصد دانشجویان بالاتر از نمره معیار است. میانگین نمره ریسک پذیری 73 درصد دانشجویان در حد نمره معیار 4 و 27 درصد بالاتر از نمره معیار است. میانگین نمره قابلیت کنترل درونی 44 درصد دانشجویان دانشگاه‌های آزاد استان اصفهان در حد نمره معیار 7 و 56 درصد بالاتر از نمره معیار است. میانگین نمره قابلیت توفیق طلبی 95 درصد دانشجویان بالاتر از نمره معیار $15/5$ و 5 درصد در حد نمره معیار می‌باشد و میانگین نمره خلاقیت 87 درصد دانشجویان دانشگاه‌های آزاد استان اصفهان بالاتر از نمره معیار 21 و 13 درصد در حد نمره معیار می‌باشد و همه متغیرهای مورد بررسی در سطح $p=0/000$ معنا دار است. بنابراین قابلیت‌های استقلال طلبی، ریسک پذیری، کنترل درونی، توفیق طلبی و خلاقیت بیش از نیمی از دانشجویان دانشگاه‌های آزاد استان اصفهان بالاتر از نمره معیار است.

آیا بین قابلیت‌های کارآفرینی (استقلال طلبی، ریسک پذیری، کنترل درونی، توفیق طلبی و خلاقیت) دانشجویان دانشگاه‌های آزاد استان اصفهان با توجه به دانشگاه محل تحصیل تفاوت وجود دارد؟

مقایسه میانگین و انحراف معیار نمرات قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان بر حسب دانشگاه محل

تحصیل نشان داد:

بیشترین میانگین متغیر استقلال طلبی مربوط به دانشجویان دانشگاه میمه با $4/09$ درصد و کمترین میانگین مربوط به دانشجویان دانشگاه اردستان با $3/4$ درصد می‌باشد. بیشترین میانگین متغیر ریسک‌پذیری مربوط به دانشجویان دانشگاه نطنز با 4 درصد و کمترین میانگین مربوط به دانشجویان دانشگاه داران با $2/9$ درصد می‌باشد.

بیشترین میانگین متغیر کنترل درونی مربوط به دانشجویان دانشگاه داران با $9/09$ درصد و کمترین میانگین مربوط به دانشجویان دانشگاه نطنز با $7/5$ درصد می‌باشد. بیشترین میانگین متغیر توفیق طلبی مربوط به دانشجویان دانشگاه مبارکه با $22/3$ درصد و کمترین میانگین مربوط به دانشجویان دانشگاه داران با $21/3$ درصد می‌باشد. بیشترین میانگین متغیر خلاقیت مربوط به دانشجویان دانشگاه‌های مبارکه و اردستان با $27/5$ درصد و کمترین مربوط به دانشجویان دانشگاه داران با 19 درصد می‌باشد.

به منظور تعیین تفاوت قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان با توجه به دانشگاه محل تحصیل از آزمون کروسکال-والیس استفاده شد. نتایج در جدول (4) ارائه شده است.

جدول (4) آزمون کروسکال-والیس مقایسه میانگین رتبه نمرات قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان بر حسب

دانشگاه محل تحصیل

متغیر	میانگین	انحراف معیار	نمره معیار	تعداد	خی دو	df	p
استقلال طلبی	3/8	1/2	3/5	285	8/6	5	0/1
ریسک‌پذیری	3/5	1/7	4	285	3/9	5	0/5
کنترل درونی	7/9	2/1	7	285	7/4	5	0/1
توفیق طلبی	21/5	3/9	15/5	285	7/0	5	0/2
خلاقیت	27/4	5/4	21	285	24	5	0/0

بر اساس نتایج جدول (4) بجز متغیر خلاقیت در سطح ($p \leq 0/05$, $x = 24/3$ و $df = 5$) بین قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان دانشگاه‌های خوراسگان، میمه، اردستان، نطنز، داران و مبارکه تفاوت معناداری مشاهده نشد. مقایسه تفاوت میانگین‌ها در متغیر خلاقیت نشان می‌دهد میانگین

رتبه خلاقیت دانشجویان دانشگاه‌های مبارکه و اردستان از سایر دانشجویان دانشگاه‌های نمونه مورد بررسی بالاتر است و میانگین رتبه خلاقیت دانشجویان داران از سایر دانشجویان کمتر می‌باشد.

آیا بین قابلیت‌های کارآفرینی (استقلال طلبی، ریسک پذیری، کنترل درونی، توفیق طلبی و خلاقیت) دانشجویان دانشگاه‌های آزاد استان اصفهان بر حسب سال تحصیلی تفاوت وجود دارد؟ مقایسه میانگین و انحراف معیار نمرات قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان بر حسب سال تحصیلی نشان داد: بیشترین میانگین متغیر استقلال طلبی و ریسک پذیری مربوط به دانشجویان سال سوم به ترتیب با 4/12 و 3/76 درصد و کمترین میانگین مربوط به دانشجویان سال دوم به ترتیب با 3/75 و 3/39 درصد می‌باشد. بیشترین میانگین متغیر کنترل درونی و توفیق طلبی مربوط به دانشجویان سال اول با 8/04 و 22/3 درصد و کمترین میانگین کنترل درونی مربوط به دانشجویان سال دوم با 7/67 درصد و توفیق طلبی مربوط به دانشجویان سال سوم با 20/7 می‌باشد. بیشترین میانگین متغیر خلاقیت مربوط به دانشجویان دوم با 28/2 درصد و کمترین مربوط به دانشجویان سال سوم با 26/1 درصد می‌باشد. به منظور تعیین تفاوت قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان با توجه به سنوات تحصیلی از آزمون کروسکال-والیس که آزمون غیر پارامتریک معادل آزمون تحلیل واریانس یک طرفه است استفاده شد. نتایج در جدول (5) ارائه شده است.

جدول (5) آزمون کروسکال-والیس مقایسه میانگین رتبه نمرات قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان بر حسب سال

تحصیلی

متغیر	خی دو	df	p
استقلال طلبی	3/46	3	0/32
ریسک پذیری	1/68	3	0/63
کنترل درونی	3/53	3	0/31
توفیق طلبی	10/72	3	0/01
خلاقیت	4/6	3	0/19

بر اساس نتایج جدول (5) متغیر توفیق طلبی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد استان اصفهان بر حسب سال تحصیلی در سطح ($p \leq 0/05$ و $X = 10/72$ و $df = 3$) معنادار می‌باشد. مقایسه میانگین نمرات نشان می‌دهد میانگین رتبه میزان توفیق طلبی به ترتیب در دانشجویان سال اول

بیشتر از سال دوم، سال دوم بیشتر از سال چهارم و دانشجویان سال چهارم بیشتر از سال سوم می‌باشد و در سایر متغیرهای کارآفرینی تفاوت معناداری بین دانشجویان با توجه به سال‌های تحصیلی دیده نشد.

آیا بین قابلیت‌های کارآفرینی (استقلال طلبی، ریسک پذیری، کنترل درونی، توفیق طلبی و خلاقیت) دانشجویان دانشگاه‌های آزاد استان اصفهان با توجه به مقطع تحصیلی تفاوت وجود دارد؟

مقایسه میانگین و انحراف معیار نمرات قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان بر حسب دانشگاه مقطع تحصیلی نشان داد: بیشترین میانگین متغیر استقلال طلبی مربوط به دانشجویان کارشناسی ارشد با $4/1$ درصد و کمترین میانگین مربوط به دانشجویان کارشناسی ناپیوسته با $3/67$ درصد می‌باشد. بیشترین میانگین متغیر ریسک پذیری مربوط به دانشجویان کارشناسی پیوسته با $3/76$ درصد و کمترین میانگین مربوط به دانشجویان ارشد با $3/04$ درصد می‌باشد. بیشترین میانگین متغیر کنترل درونی مربوط به دانشجویان کارشناسی ارشد با $8/1$ درصد و کمترین میانگین مربوط به دانشجویان کاردانی با $7/5$ درصد می‌باشد. بیشترین میانگین متغیر توفیق طلبی مربوط به دانشجویان کارشناسی پیوسته با $21/7$ درصد و کمترین میانگین مربوط به دانشجویان کاردانی $21/2$ درصد می‌باشد. البته لازم به ذکر است تفاوت‌ها بسیار ناچیز بوده و تقریباً کلیه دانشجویان در مقاطع مختلف تحصیلی دارای روحیه توفیق طلبی و انگیزه پیشرفت می‌باشند. بیشترین میانگین متغیر خلاقیت مربوط به دانشجویان کاردانی با $29/08$ درصد و کمترین مربوط به دانشجویان کارشناسی پیوسته و کارشناسی ارشد به ترتیب با $26/7$ و $26/8$ درصد می‌باشد. به منظور تعیین تفاوت قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان با توجه به مقاطع تحصیلی از آزمون کروسکال-والیس که آزمون غیر پارامتریک معادل آزمون تحلیل واریانس یک طرفه است استفاده شد. نتایج در جدول (6) ارائه شده است.

جدول (6) آزمون کروسکال-والیس مقایسه میانگین رتبه نمرات قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان بر حسب

مقطع تحصیلی

متغیر	خی دو	df	p
استقلال طلبی	5/75	3	0/12
ریسک پذیری	3/99	3	0/26
کنترل درونی	2/96	3	0/39

0/89	3	0/59	توفیق طلبی
0/04	3	7/95	خلاقیت

بر اساس نتایج جدول (6) متغیر خلاقیت دانشجویان دانشگاه‌های آزاد استان اصفهان بر حسب مقطع تحصیلی در سطح ($p \leq 0/05$ ، $X = 7/95$ و $df = 3$) معنادار می‌باشد. مقایسه میانگین نمرات نشان می‌دهد میانگین رتبه میزان خلاقیت دانشجویان به ترتیب از زیاد به کم مربوط به دانشجویان مقطع کاردانی، کارشناسی ناپیوسته، کارشناسی ارشد و کارشناسی پیوسته می‌باشد. و در سایر متغیرهای کارآفرینی تفاوت معناداری بین دانشجویان با توجه به مقطع تحصیلی دیده نشد.

بحث و نتیجه گیری

بررسی قابلیت کارآفرینی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد استان اصفهان نشان داد در کلیه متغیرهای مورد بررسی (استقلال طلبی، ریسک پذیری، توفیق طلبی، کنترل درونی و خلاقیت) قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان از نمره معیار بالاتر بود. به عبارت دیگر میزان قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان بالا بود و در متغیرهای توفیق طلبی و خلاقیت بیش از 85 درصد دانشجویان نمره بالای معیار کسب کرده بودند. نتایج تحقیق حاضر در راستای تحقیقات عدیده‌ای است. چنانچه نتایج تحقیق بدری (1384) نشان داد قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان دانشگاه اصفهان بجز قابلیت ریسک پذیری که در حد میانگین می‌باشد بالاتر از حد میانگین است در صورتی که دانشجویان دانشگاه‌های آزاد در کلیه متغیرهای قابلیت‌های کارآفرینی بالاتر از حد میانگین می‌باشند. همچنین نتایج تحقیق [10] دراکر (1985)، [11] شاین (1994)، [12] اسکات (1990)، [13] پوستیگو (2002)، نشان داد خلاقیت مهمترین ویژگی کارآفرینی می‌باشد.

[14] موریسون و جانستون (2003) نیز بر اساس نتایج تحقیق خود بر این باورند که خلاقیت می‌تواند جای خود را در برنامه‌های آموزشی به طور گستره تر و با ارتباط بیشتر باز کند. همچنین [15] گارول و استان (2006) شش صفت کنترل درونی، ریسک پذیری، تحمل ابهام، نوآوری و

¹. Schien

². Scott

³. Postgio

⁴. Morrison A & Johnston

⁵. Gurol Y, Astan

اعتماد به نفس را از ویژگی‌های اساسی کارآفرینان قلمداد می‌کنند و معتقدند همه ویژگی‌های مذکور قابل آموزش و یادگیری هستند. همچنین نتایج تحقیق حاضر در راستای تحقیقات مک کلند (1996) که مهمترین ویژگی کارآفرینان را استقلال طلبی و توفیق طلبی می‌داند، می‌باشد. همچنین بر اساس نتایج تحقیقات [16] زانگ^۱ (2012)، [17] بلنکر^۲ (2004) و [18] براون^۳ (2002) توفیق طلبی از ویژگی‌های اصلی کارآفرینان می‌باشد. ولی با تحقیقات [19] زالی و همکاران (1386) در ارزیابی مشخصه‌های کارآفرینی دانشجویان دانشگاه مازندران مغایرت دارد. نتایج تحقیق زالی نشان داد بطور کلی کارآفرینی دانشجویان از حد متوسط بسیار پایین تر است و سایر قابلیت‌های کارآفرینی با نمره میانگین فاصله کمی دارد. در خصوص نتایج کسب شده شاید بتوان دلایل عدیده ای را برشمرد: از جمله هزینه‌هایی که دانشجویان برای تحصیل تقبل می‌کنند بیشتر از سایرین از جمله دانشجویان دانشگاه اصفهان در امر یادگیری پرتلاش بوده و قابلیت‌های بیشتری در خود پرورش می‌دهند چنانچه نتایج تحقیق بدری نشان داد ریسک‌پذیری دانشجویان دانشگاه اصفهان در حد میانگین است در صورتی که بر اساس تحقیق حاضر ریسک‌پذیری دانشجویان دانشگاه‌های آزاد استان اصفهان بالا می‌باشد و این امر نیز نشان از آن دارد که تقبل هزینه‌های تحصیل علی‌رغم عدم امنیت لازم و کافی جهت بهره‌برداری شغلی و مالی با توجه به میزان رشد بیکاری در کشور از جمله قابلیت ریسک‌پذیری است که در دانشجویان دانشگاه‌های آزاد به مراتب بالاتر است. همچنین همین مسئله نیز می‌تواند سایر متغیرها از جمله قابلیت توفیق طلبی را نیز افزایش دهد.

همچنین شاید بتوان از جمله دلایل دیگر این مسئله را اینگونه برشمرد که به علت عدم امکانات دانشگاه‌های آزاد نسبت به دانشگاه‌های دولتی باعث می‌گردد دانشجویان جهت رفع نیازمندی‌های خود بیشتر از قدرت خلاقه خود استفاده نمایند. درخصوص بررسی تفاوت‌های قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان با توجه به دانشگاه محل تحصیل، مقطع و سال تحصیلی نتایج گویای این مسئله بود که بیشترین قابلیت‌های استقلال طلبی در دانشجویان میمه و کمترین در دانشجویان اردستان، بیشترین ریسک‌پذیری در دانشجویان نطنز و کمترین در دانشجویان داران، بیشترین کنترل درونی در دانشجویان داران و کمترین در دانشجویان نطنز، بیشترین توفیق طلبی در دانشجویان مبارکه و

¹.Zhang

².Blenker

³.Brown

کمترین در دانشجویان داران و بیشترین خلاقیت در دانشجویان مبارکه و اردستان و کمترین در دانشجویان داران می‌باشد.

نتایج تحقیق نشان می‌دهد علی‌رغم تصور و باورهای ظاهری درجه دانشگاه در پرورش قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان تأثیر ندارد چنانچه بیشترین قابلیت‌ها در دانشجویان دانشگاه‌های کوچک، متوسط و سپس بزرگ است. و باید دلایل این امر را در سایر موارد از جمله روش‌های آموزش، برنامه‌های درسی، انگیزه‌ها و..... جستجو کرد.

در بررسی سال تحصیلی نیز نتایج نشانگر تفاوت قابلیت‌ها بین سال‌های اول و آخر است چنانچه دانشجویان سال اول حتی بیشتر از دانشجویان سال آخر قابلیت توفیق طلبی داشتند و این شاید نشان از آن دارد که متأسفانه تحصیلات دانشگاهی نتوانسته در ایجاد قابلیت توفیق طلبی دانشجویان مؤثر واقع شود و حتی ممکن است باعث کاهش انگیزه پیشرفت نیز شده باشد چنانچه مقایسه میانگین نمره دانشجویان نشان داد به ترتیب هر چه دانشجویان به سال‌های آخر تحصیل نزدیک شده‌اند میزان انگیزه پیشرفت آن‌ها کمتر شده است و این مسئله در مقاطع تحصیلی متفاوت نیز به نسبت تأیید شده است چنانچه برخی قابلیت‌های دانشجویان هر چه از مقاطع پایین به مقاطع بالاتر می‌رود کاهش می‌یابد. همچنانکه میزان خلاقیت دانشجویان کاردانی بیش از کارشناسی و کارشناسی بیش از دانشجویان کارشناسی ارشد می‌باشد. این امر می‌تواند نشان از آن داشته باشد که رشد علمی دانشجویان از میزان خلاقیت آن‌ها می‌کاهد و این می‌تواند سؤالات متعددی را به دنبال خواهد داشت؟ آیا کسانی که به دنبال ادامه تحصیل می‌روند به علت این است که افکار تازه و نوآورانه‌ای ندارند و تنها راه پیشرفت و ترقی را در طی کردن پله‌های تحصیلی می‌دانند؟ آیا هر چه تحصیلات دانشگاهی بیشتر می‌شود افکار کلیشه‌ای تر و محدودتر شده و جایگاهی برای تغییر و نوآوری نمی‌یابد؟ آیا تحصیلات دانشگاهی اثرات معکوسی بر قابلیت‌های کارآفرینی دارند؟ چنانچه در متغیر توفیق طلبی نیز این امر مشاهده گردید که دانشجویان هر چه به سال‌های بالاتر رفتند میزان توفیق طلبی آن‌ها کمتر شد.

آن چه مبرهن است تحصیلات عالی کلیشه‌ای و به دور از تحولات علمی روز است. با توسل به روش‌ها و محتواهای سنتی نمی‌توان پله‌های رشد و ترقی را متناسب با تحولات جهانی پیش برد.

بنابراین می‌تواند در برنامه‌های درسی، تدریس، امکانات آموزشی و تفریحی دانشگاه‌ها و..... بازبینی و تجدید نظر کارشناسانه صورت پذیرد.

شاید برنامه‌های آموزش عالی و به تبع سایر عناصر برنامه درسی از جمله روش‌های تدریس، محتواهای آموزشی، مکان و زمان آموزشی، فعالیت‌های یاددهی و یادگیری و... در راستای پرورش قابلیت‌های کارآفرین تدوین نشده باشند. این برنامه‌ها مبتنی بر تفکر همگرا و متکی بر محفوظات صرف و تأکید بر دروس نظری و حیطه شناختی است و کمتر توجهی به پرورش مهارت‌های عملی و مهارت‌های کارآفرینی دانشجویان می‌شود. بنابراین روحیه مدرک گرایی و فقدان روحیه کاوشگری، پژوهش، خلاقیت و نوآوری نه تنها پرورش نمی‌یابد بلکه ممکن است همانند قابلیت توفیق طلبی با گذر سال تحصیلی کاهش نیز داشته باشد.

نتایج تحقیق حاضر با تحقیقات بدری(1388)، [20]عزیزی(1382)، [21]خدمتی توسل(1379)، [22] رعدی افسون(1389) و [23]فرهنگ و آقامحمدی(1386)، [24] رضایی و رهسپار(1388)، [25] نوروز زاده و کوثری(1388) و [26]جعفری مقدم و اعتمادی(1388)، [27] فیض و صفایی(1388)، [28] برومند نسب(1381) همخوانی دارد ولی با تحقیق [29]هزارجریبی(1382) [30]مرادی و فمی(1389)، مغایرت دارد. عزیزی در بررسی زمینه‌های بروز و پرورش کارآفرینی در دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی دریافت که برنامه‌های تحصیلی بر میزان کارآفرینی دانشجویان بی تأثیر است.

تشکر و قدردانی: بدین وسیله نگارندگان از حوزه معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردستان در اجرای طرح پژوهشی مصوب دانشگاه با عنوان "بررسی قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان دانشگاه آزاد استان اصفهان تشکر و قدردانی می‌نمایند.

کتابنامه:

- Boston: IRWIN, .Timmons, J (1990). New Venture Creation[1]
Homewood.
- Princeton: NJ, McClelland, D (1961). The Achieving Society[2]
Van Nostrand.
- S , Gharooni A, Arabzadeh A(2014). Staff Dehghani] [3
Empowerment, Entrepreneurial Behaviors and Organizational
Efficiency in Iranian Headquarter Education. Procedia - Social and
Behavioral Sciences 109 (2014) 1130 – 1141.
- [4] فیض بخش ع(1379)، بازار یابی و کارآفرینی. فصلنامه صنایع، 33 : 23-38
- [5] سرمد ز، بازرگان ع، حجازی ا (1374)، روشهای تحقیق در علوم رفتاری. تهران: نشرآگاه
- [6] رضویه ا و دیگران(1380)، روش تحقیق در تعلیم و تربیت. ترجمه سعیدیان ن، سرکیسیان،
تهران: انتشارات سروش
- [7] بست ج(1381)، روشهای تحقیق در علوم تربیتی و رفتاری. ترجمه پاشاشریفی و طالقانی،
تهران: انتشارات رشد
- [8] سرمد ز، بازرگان ع، حجازی ا(1384)، روشهای تحقیق در علوم رفتاری. تهران: نشرآگاه
- [9] بدری، ا (1387)، بررسی قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان دانشگاه اصفهان. پایان نامه
کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی دانشگاه اصفهان.
- Druker, P (1985). The Discipline of Innovation. Harvard [10]
Business Review, May- June, 67-72.
- Schien, E.H (1994). Entrepreneurs: What they're really like. [11]
Vocational Education Journal, 64:80, 42-44.
-). The Long Term Supply 1990 Scott, M. F & Twomey, D. F ([12]
of Entrepreneurs: Students Career Aspirations in Relation to

Journal of Small Business Management, 26: 5-14. Entrepreneurship

Postgio, S (2002). Entrepreneurship Education in Argentina: [13]
In Proceedings of the .The Case of Sananders University
Conference Entitled, the Internationalizing in Entrepreneurship
.Education and Training, Malaysia

(2003). Personal Creativity for Morrison, A & Johnston, B [14]
Sage Publications (London, Thousand Oaks. CA .Entrepreneurship
and New Delhi), 4: 145- 158.

Gurol Y, Astan N (2006). Entrepreneurial Characteristics [15]
among University Students: Some Insights for Entrepreneurship
Education and Training in Turkey. Education + Training, 48: 25-
38.

The Study of Personalization of .)Zhang G (2012[16]
Entrepreneurship Education. Innovation and Entrepreneurship
Education, 2012(2):26- 28

(2004). Fargemann, H. Kjeldsen, J.Dreisler, p. Blenker, P [17].
Entrepreneurship Educational University, Contex Aarhus School
of Business Denmark.

Brown, C(2002). Entrepreneurial Education Teaching Guide. [18]
CELCEE Kaufman Center for Entrepreneurial Leadership
Clearinghouse on Entrepreneurship Education, vol. 7.

[19] زالی م، مدهوشی م، کردنائیج ا(1386)، ارزیابی مشخصه‌های کارآفرینی دانشجویان (مطالعه موردی: دانشگاه مازندران)، فصلنامه مدرس علوم انسانی، ویژه نامه مدیریت، پاییز، ص 81-113.

[20] عزیزی م(1382)، بررسی زمینه‌های بروز و پرورش کارآفرینی در دانشجویان سال آخر کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشگاه شهید بهشتی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی دانشگاه شهید بهشتی.

[21] خدمتی توسل ص(1379)، بررسی زمینه‌های بروز و پرورش کارآفرینی در دبیرستانهای پسرانه دولتی کارو دانش شهرستان کرج از نظر مدیران، دبیران و دانش آموزان"، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی دانشگاه تهران.

[22] رعدی افسوران ن(1389)، مطالعه قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز، مجله علوم تربیتی و روانشناسی، بهار، شماره 6، ص 103-128

[23] فرهنگ ص، آقا محمدی ع(1386)، بررسی قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان دانشگاه فنی بابل(نوشیروانی بابل)، فصلنامه پیک نور، سال هفتم، شماره سوم، ص 116-126.

[24] رضایی م، رهسپار ط(1388)، بررسی چگونگی ویژگی‌های کارآفرینی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد داراب، فصلنامه رهیافت نو در مدیریت آموزشی، شماره 4، تابستان، ص 45-62.

[25] نوروز زاده ر، کوثری م(1388)، تبیین ویژگی‌های عناصر چهارگانه برنامه درسی مقطع کارشناسی با تأکید بر پرورش مهارت‌های کارآفرینی، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، شماره 54، ص 1-18.

[26] جعفری مقدم س، اعتمادی ک(1388)، ارزیابی مقایسه‌ای نگرش‌های کارآفرینانه دانشجویان (مطالعه موردی: دانشجویان کارشناسی ارشد مدیریت کارآفرینی و مهندسی برق دانشگاه تهران)، فصلنامه توسعه کارآفرینی، تابستان، دوره اول، شماره 4، ص 163-182.

[27] فیض د، صفایی م(1388)، ارزیابی و مقایسه ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینانه دانشجویان دانشکده‌های مختلف دانشگاه سمنان، مجله آموزش عالی ایران، شماره 2، ص 137-158.

- [28] برومند نسب م(1381)، بررسی رابطه ساده و چندگانه وضعیت اجتماعی – اقتصادی، انگیزه پیشرفت، مخاطره پذیری، جایگاه مهار، خلاقیت و عزت نفس با کارآفرینی در دانشجویان شهید چمران اهواز، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی دانشگاه شهیدچمران اهواز.
- [29] هزار جریبی ج(1382)، بررسی میزان کارآفرینی دانش آموختگان علوم انسانی در عرصه نشریات فرهنگی و اجتماعی شهر تهران، رساله دکتری، دانشگاه اصفهان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- [30] مرادی ح ، شعبانعلی فمی ح(1389)، شناسایی قابلیت‌های کارآفرینی (مطالعه موردی دانشجویان دختر دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی رامین اهواز)، نشریه توسعه کارآفرینی، دوره سوم، شماره 8.